

DOI: <https://doi.org/10.37129/2313-7509.2019.11.137-141>

УДК 355.1.005 (94) (477)

І.В. Красота¹**В.А. Скорик²**¹*Науково-методичний центр кадрової політики Міністерства оборони України, м. Київ, Україна*²*Головне управління персоналу Генерального штабу Збройних Сил України, м. Київ, Україна*

ВИЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЗА ДОСВІДОМ АРМІЙ ДЕРЖАВ – ЧЛЕНІВ НАТО

У статті проведено порівняльний аналіз досвіду армій розвинутих країн світу, в першу чергу держав-членів НАТО та Збройних Сил України щодо визначення співвідношення офіцерського складу.

Ключові слова: офіцерський склад, співвідношення, НАТО, Збройні Сили

Постановка проблеми

Згідно з світовим досвідом чисельність офіцерського складу по відношенню до рядового та сержантського складу протягом минулого століття безперервно збільшувалася. Так на початку ХХ століття це відношення в арміях Франції, Німеччини, Росії, Японії було від 1:23 до 1:17. В роки другої світової війни воно стало приблизно 1:11, наприкінці століття збільшилося ще більше. Так у США воно складало 1:6 – 1:7, а у деяких родах військ 1:3 – 1:5. Зазначене свідчить про зростання ролі офіцерів у збройних силах. Військове керівництво більшості провідних країн світу розглядає кадрову політику щодо формування офіцерського корпусу збройних сил як найважливішу складову частину військового будівництва, яка має своєю головною метою забезпечення потреб всіх видів збройних сил високопрофесійним особовим складом.

За результатами дослідження корпорацією RAND проведеного восени 2015 р. Україна стикається зі специфічними проблемами набору достатньої кількості молодших офіцерів [1, с. 41]. Водночас офіцери, які більше не приносять користі, повинні повідати армію, а це потребуватиме постійного припливу молодих офіцерів для заміни старих, які покидають армію [1, с. 45]. Нажаль наразі граничний вік військової служби для військовозобов'язаних та резервістів, які призиваються на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період збільшено до досягнення граничного віку перебування в запасі та у військовому резерві, а саме до 60 років [2], що унеможливило відтік офіцерів, у першу чергу старших, та не дозволяє будувати кар'єру молодших за віком офіцерів, які звільняються з військової служби передчасно.

Водночас у Матриці досягнення стратегічних цілей і виконання основних завдань оборонної реформи до Стратегічного оборонного бюлетеня України завданням 5.4.1. визначено до кінця 2020 р. досягти більш раціонального співвідношення категорій особового складу сил оборони, у тому числі співвідношення офіцерського складу Збройних Сил (далі – ЗС) України [3]. Разом з тим, наукове завдання щодо визначення та встановлення раціонального співвідношення офіцерського складу є одним з важливих завдань науковців, які здійснюють наукове супроводження оборонної реформи в Україні з питань кадрового менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У 2002-2004 рр. науковцями Центрального науково-дослідного інституту (далі – ЦНДІ) ЗС України та Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони (далі – НМЦ КП МО) України [5, с. 60], а у 2016 р. фахівцями НМЦ КП МО України спільно з Центральним науково-дослідним інститутом ЗС України та у 2019 р. на замовлення Генерального штабу ЗС

України було проведено аналіз існуючого співвідношення між категоріями офіцерського складу в арміях провідних країн світу, у тому числі збройних сил держав-членів НАТО для оптимізації співвідношення офіцерського складу ЗС України [4, с. 26].

Виклад основного матеріалу дослідження

За даними «Глобального обміну інформацією» (НАТО) співвідношення між категоріями офіцерського складу в арміях провідних країн світу, у тому числі у збройних силах держав-членів НАТО визначається самостійно та становить в середньому 38,67 % посад старшого офіцерського складу до 60,4 % посад молодшого офіцерського складу, співвідношення 1:1,56. (табл. 1)

Таблиця 1

Відсоткове співвідношення між категоріями офіцерського складу в арміях провідних країн світу, у тому числі держав - членів НАТО у 2016 р.

Країна	Генерали	Полковники	Підполковники	Майори	Капітани	Лейтенанти	Співвідношення посад вищого і старшого офіцерського складу до молодшого
США	0,44	5,66	13,83	21,69	34,08	24,3	1:1,403
Велика Британія	1,58	3,47	12,29	31,06	35,26	16,34	1:1,07
Італія	1,92	7,44	27,91	10,73	25,2	26,8	1:1,083
Іспанія	1,05	5,19	8,82	16,89	21,35	46,7	1:2,13
Португалія	1,82	7,08	14,14	17,2	29,16	30,6	1:1,49
Нідерланди	1,39	4,36	13,28	24,5	28,27	28,21	1:1,3
Румунія	0,5	10,08	19,82	27,4	23,29	18,91	1:0,73
Польща	0,33	6,95	13,64	26,24	26,19	26,65	1:1,28
Бельгія	0,76	4,33	8,03	14,51	51,72	20,65	1:2,62
Данія	0,56	2,73	7,96	27,45	25,36	35,94	1:1,54
Канада	0,57	2,08	7,21	22,49	43,81	23,84	1:2,09
Норвегія	0,76	1,45	7,08	17,13	31,17	42,41	1:2,79
Швеція	0,31	1,72	9,31	19,66	32,08	36,92	1:2,23
У середньому	0,92	4,81	12,56	21,3	31,3	29,1	1:1,67
			38,67		60,4		1:1,56

За результатами проведених досліджень науковцями ЦНДІ ЗС України та НМЦ КП МО України положеннями Стратегічного оборонного бюлетеня України на період до 2015 р. [6, 7] та Державної програми розвитку ЗС України на 2006 – 2011 рр. [8] було визначено співвідношення між різними категоріями військовослужбовців та цивільним персоналом, а також між категоріями офіцерського складу за військовими званнями, а саме:

генерали – 0,2–0,5 %; полковники – 5 %; підполковники – 14,5 %; майори – 20 %; капітани – 25 %, старші лейтенанти та молодші лейтенанти – 35 % штатної чисельності офіцерського складу за військовими званнями;

вищий та старший офіцерський склад – близько 40 %, молодший офіцерський склад – близько 60 % загальної чисельності офіцерського складу;

офіцерський склад – близько 30 %, рядовий та сержантський склад – близько 66 %, курсанти – близько 4 % загальної чисельності військовослужбовців Збройних Сил України.

У подальшому, протягом 2010 р. при підготовці проекту Державної програми реформування ЗС України на 2011 – 2015 рр. було проведено додаткові дослідження з вивчення досвіду збройних сил держав-членів НАТО, за результатами якого було запропоновано на кінець 2015 року наступні співвідношення офіцерського складу: офіцерський склад – близько 25 % від загальної кількості військовослужбовців, вищий та старший офіцерський склад – близько 40 %, молодший офіцерський склад – близько 60 % загальної чисельності офіцерського складу, з них: генералів – 0,4 %; полковників – 5 %; підполковників – 14,6 %; майорів – 20 %; капітанів – 25 %, старших лейтенантів, лейтенантів – 35 % штатної чисельності офіцерського складу за військовими званнями [9, 10].

Аналіз змін співвідношення між категоріями офіцерського складу ЗС України свідчить про те, що співвідношення цих категорій особового складу наближається до середніх показників армій держав – членів НАТО [4, 5, 9, 11, 12] (табл. 2).

Таблиця 2

**Відсоткове співвідношення між категоріями офіцерського складу
в ЗС України та деяких держав - членів НАТО у 2017 році**

Країна	рік	Генерали	Полковники	Підполковники	Майори	Старші офіцери	Капітани	Лейтенанти	Молодші офіцери	Співвідношення посад
Італія	2017	1,94%	9,03%	36,06%	12,01%	57,10%	23,76%	17,21%	40,97%	1:0,72
Нідерланди	2017	0,90%	3,51%	14,31%	24,94%	42,75%	31,63%	24,72%	56,35%	1:1,32
Німеччина	2017	0,55%	3,64%	27,05%	8,48%	39,17%	30,69%	29,59%	60,28%	1:1,54
Фінляндія	2017	0,93%	2,60%	15,19%	25,60%	43,39%	32,66%	23,03%	55,69%	1:1,28
Україна	2017	0,24%	5,93%	12,16%	24,55%	42,64%	27,12%	30,00%	57,12%	1:1,34
Україна	2015 план	0,4%	5%	14,6%	20%	40%	25%	35%	60%	1:1,5
Україна	2014	0,37%	10,29%	16,89%	24,31%	51,49%	26,58%	21,56%	48,13%	1:0,93
Україна	2011 план	0,39%	4,10%	11,81%	16,48%	32,39%	39,32%	27,89%	49,25%	1:1,52
Україна	2006	0,39%	7,52%	19,05%	29,42%	55,98%	18,27%	25,36%	59,54%	1:1,06
Україна	2002	0,35%	9,06%	14,66%	22,79%	46,42%	27,97%	25,17%	53,07%	1:1,14

Висновки

Стосовно досягнення раціонального співвідношення посад молодшого і старшого офіцерського складу, за досвідом армій держав – членів НАТО, пропонується такі основні критерії та шляхи:

базою для збільшення офіцерського складу є молодші офіцери, тобто для збереження можливості підвищення військових звань і для кар'єрного росту потрібно мати більше молодших офіцерів;

особливості організаційної структури збройних сил формують показник співвідношення молодших і старших офіцерів, тобто цей показник є об'єктивним відображенням структури, зміни в якій зумовлюють зміни у співвідношенні; кожна організаційна структура збройних сил має своє співвідношення молодших і старших офіцерів;

регулятором стійкого функціонування організаційної структури є організаційні та директивні документи, які визначають терміни перебування офіцерів у тих чи інших військових званнях та на штатних посадах; первинним у цій системі є структура, а документи (накази, директиви, інструкції) похідні.

Також, перед проведенням заходів зі зниження штатно-посадових категорій окремих посад офіцерського складу Збройних Сил України доцільно:

провести функціональне дослідження кожної посади, яка підлягає скороченню, щодо відповідності рівня військової освіти функціональним обов'язкам та обсягу відповідальності за посадою;

за результатами проведеного аналізу провести організаційно-штатні заходи під час яких забезпечити збереження на військовій службі найбільш професійно підготовлених фахівців Збройних Сил України; у подальшому здійснити коригування алгоритму управління кар'єрою військовослужбовців та штатних посад осіб офіцерського складу, відповідних їх військових звань та рівнів військової освіти у відповідності до перспективної структури Збройних Сил України.

Отже, приведення раціонального співвідношення старших і молодших офіцерів у складі Збройних Сил України необхідно проводити збалансовано до стану безпекового середовища та потреб оборони держави з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави, довгострокового характеру воєнної загрози з боку Російської Федерації, взятому стратегічному курсі України щодо інтеграції до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО.

Перспективи подальших досліджень

Питання щодо визначення співвідношення офіцерського складу є достатньо складним та потребує постійної уваги, тому автори планують продовжувати дослідження у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. RAND Реформа Міністерства оборони та Генерального штабу *Остаточний звіт щодо завдань Keith Crane and Celeste Ward Gventer / Корпорація RAND, Жовтень 2015 р.*
2. *Про військовий обов'язок і військову службу / Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII / URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.*
3. *Матриця досягнення стратегічних цілей і виконання основних завдань оборонної реформи / Додаток 1 до Стратегічного оборонного бюлетеня України, схваленого Указом Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016 / URL : https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/00/29/41/d538f70a099702dc68bababd91e29169_1465215331.pdf.*
4. *Красота І.В., Скорик В.А. Особливості досягнення раціонального співвідношення категорій офіцерського складу Збройних Сил України відповідно до загальноприйнятих показників збройних сил держав-членів НАТО / Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів "Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка" [Текст] / за заг. редакцією І.В. Толока. К. : ВІКНУ, 2019. 344 с.*
5. *Романченко І.С., Денєжкін М.М., Мороз В.М. До визначення раціонального співвідношення старших і молодших офіцерів у складі Збройних Сил України / Наука і оборона, № 1, 2006, с. 60. / URL : <http://nio.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/2006-1.pdf>.*
6. *Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року (Біла книга України), К., 2004. 96 с.*
7. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17 червня 2004 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року" / Указ Президента України від 22.06.2004 № 670/2004 / URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/670/2004>.*
8. *Державна програма розвитку ЗС України на 2006. 2011 рр. (основні положення), 40 с.*
9. *Біла книга 2005: оборонна політика України, 2006, видавництво "Заповіт", с. 136 / URL : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/WB_2005.pdf.*
10. *Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року: стислий огляд і коментар / Національна безпека і оборона, Центр Разумкова № 8, 2004 / URL : http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD56_2004_ukr.pdf.*
11. *Німеччина - військовий персонал / URL : https://translate.googleusercontent.com/translate_c?depth=1&hl=uk&prev=search&rurl=translate.google.com.ua&sl=en&sp=nmt4&u=https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/de-personnel.htm&xid=17259,15700022,15700186,15700190,15700248,15700253&usg=ALkJrhghl4-T-Sza9cTNmo37Q-bUhiDuIA.*

12. Біла книга–2017. Збройні Сили України. – К.: МОУ, ГШ ЗСУ, 2018. – с.152.
<http://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB-2017.pdf>.

13. I.V. Krasota. Scientific and Methodological Center of Personnel Policy of the Ministry of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

14. V.A, Skoryk. Main Department of Personnel of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Рецензент: В. Малюга, к.і.н., с.н.с., провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу, Науково-методичний центр кадрової політики Міністерства оборони України

DEFINITION OF THE RATIONAL CONFORMITY OF THE OFFICIAL COMPOSITION OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE FOR THE EXPERIENCE OF THE ARMY OF STATES - NATO MEMBERS

I. Krasota, V. Skorik

The article provides a comparative analysis of the experience of the armies of the developed countries of the world, first of all the NATO member states and the Armed Forces of Ukraine in determining the ratio of officers. The scientific task of establishing a rational balance of officers' composition is one of the key tasks of the defense reform in Ukraine on personnel management. The Matrix's achievement of the strategic objectives and the fulfillment of the main objectives of the defense reform in the Strategic Defense Bulletin of Ukraine determined the goal of achieving a more rational ratio of the categories of personnel of the defense forces, including the ratio of the officers of the Armed Forces of Ukraine.

In 2002-2004 and 2016, for the optimization of the ratio of the officers of the Armed Forces of Ukraine to the Ministry of Defense of Ukraine, an analysis was made of the existing correlation between the categories of officers in the armies of the leading countries of the world, including the armed forces of the NATO member states. According to the results of the conducted research, it was proposed to have the following ratios of the officers of the Armed Forces of Ukraine: officers - about 25% of the total number of servicemen, senior and senior officers - about 40%, junior officers - about 60% of the total number of officers, of them : generals - 0,4%; colonels - 5%; Lieutenant Colonels - 14.6%; Majors - 20%; captains - 25%, senior lieutenants, lieutenants - 35% of the regular number of military officers by military rank.

Bringing the rational balance of senior and junior officers in the Armed Forces of Ukraine should be conducted in a balanced manner to the state of security environment and needs of the state's defense, taking into account the financial and economic capabilities of the state, the long-term nature of the military threat posed by the Russian Federation, taken on the strategic course of Ukraine towards integration with the European Union and formation of conditions for joining NATO.

Key words: *Officers composition, relations, NATO, Armed Forces*

ОПРЕДЕЛЕНИЕ РАЦИОНАЛЬНОГО СООТНОШЕНИЯ ОФИЦЕРСКОГО СОСТАВА ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ ПО ОПЫТУ АРМИЙ ГОСУДАРСТВ - ЧЛЕНОВ НАТО

И.В.Красота , В.А.Скорик

В статье проведен сравнительный анализ опыта армий развитых стран мира, в первую очередь государств-членов НАТО и Вооруженных Сил Украины относительно определения соотношения офицерского состава.

Ключевые слова: *офицерский состав, соотношение, НАТО, Вооруженные Силы*